

UO'K: 7.011.17.1.(043)

Pulotjon QAXOROV,

Samarqand davlat universitetining Urgut filiali dotsenti, PhD

E-mail: pulatsamdu1988@mail.ru

SamDCHTI professori, f.f.d O.G 'aybullayev taqrizi asosida

HARMONY OF HUMAN BEAUTY AND MORAL VALUES

Annotation

Beauty and moral values are interconnected, and this allows a person to understand and appreciate true beauty. A person has a need for moral improvement, and the influence of progress should be manifested in external beauty because inner beauty, ethics, and high moral values have an impact on society. Such harmony preserves respect, justice, and peace in society, which is essential not only in the personal realm but also in the social sphere.

Key words: Moral values, beauty, inner beauty, ethics, sincerity, appearance, harmony, personal development.

ГАРМОНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ КРАСОТЫ И НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Аннотация

Красота и моральные ценности взаимосвязаны, и это дает человеку возможность понять и оценить истинную красоту. У человека есть потребность в моральном совершенствовании, и влияние прогресса должно проявляться во внешней красоте, потому что внутренняя красота, этика и высокие моральные ценности оказывают влияние на общество. Такая гармония сохраняет уважение, справедливость и мир в обществе, что крайне необходимо не только в личном мире, но и в социальной сфере.

Ключевые слова: Моральные ценности, красота, внутренняя красота, этика, искренность, внешний вид, гармония, личностное развитие.

INSON GO'ZALLIGI VA AXLOQIY QADRIYATLAR UYG'UNLIGI

Аннотация

Go'zallik va axloqiy qadriyatlar bir-biriga bog'liqdir va bu insonga haqiqiy go'zallikni tushunish va qadrlash imkonini beradi. Insonda axloqiy kamolotga ehtiyoj bor, taraqqiyotning ta'siri tashqi go'zallikka bo'lishi kerak, chunki ichki go'zallik, odob-axloq, yuksak axloqiy qadriyatlar kabi ijobiy fazilatlar jamiyatga ta'sir ko'rsatadi. Bunday uyg'unlik faqat shaxsiy dunyoda emas, balki jamiyatda juda zarur bo'lgan hurmat, adolat va tinchlikni saqlaydi.

Kalit so'zlar: Axloqiy qadriyatlar, go'zallik, ichki go'zallik, odob, samimiyat, tashqi ko'rinish, uyg'unlik, shaxsiy rivojlanish.

Kirish. "Inson go'zalligi va axloqiy qadriyatlar uyg'unligi" nomli tadqiqot ishining muammosi insonning tashqi go'zalligi bilan uning ichki axloqiy qadriyatlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganishga qaratilgan. Jamiyatda go'zallik ko'pincha tashqi ko'rinish bilan bog'liq bo'lsa-da, insonning ichki fazilatlarini, xususan, axloqiy qadriyatlarini ham uning haqiqiy go'zalligi sifatida qadrlanishi zarur. Maqolada aynan shu ikkala jihatning uyg'unligi va bir-birini to'ldirishi masalasi ko'rib chiqiladi.

Tadqiqotning maqsadi – insonning go'zalligi va axloqiy qadriyatlarining bir-biriga ta'siri, uyg'unligi va ularning jamiyatdagi rolini ilmiy asosda tahlil qilishdir. Tadqiqot, tashqi go'zallik va axloqiy fazilatlar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishga yordam beradi va bu ikki jihatning jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy ahamiyatini ochib beradi.

Ilmiy ishning vazifalari quyidagilardan iborat:

Inson go'zalligi va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash;

Tashqi ko'rinish va ichki axloqiy xususiyatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish;

Insonning ijtimoiy va madaniy qiymatlari nuqtai nazaridan go'zallik va axloqiy qadriyatlarni tahlil qilish.

Tadqiqot ishining dolzarbligi shundan iboratki, hozirgi kunda go'zallik va axloqning jamiyatdagi yuksak qadriyatlar sifatida o'rni tobora ortib bormoqda. Shuningdek, tadqiqot maqsadi ijtimoiy munosabatlarning rivojlanishi, insonlarning axloqiy qadr-qimmatini tushunishi va go'zallikka bo'lgan yondashuvni yanada chuqurlashtirishga qaratilgan.

Ilmiy ahamiyati shundaki, maqola inson shaxsining tashqi va ichki jihatlarini ilmiy asosda o'rganib, go'zallik va axloqiy qadriyatlarining uyg'unligini va ularning jamiyatdagi ijtimoiy rivojlanishdagi o'rnini ko'rsatib beradi. Bu esa, o'z navbatida, yoshlarni axloqiy tarbiya va madaniyatga yo'naltirishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Inson go'zalligi va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlik masalasi falsafaning eng qadimgi va murakkab mavzularidan biridir. Bu masala turli madaniyatlar va ijtimoiy tizimlarda turlicha tahlil etilgan, har bir yurt yoki davr o'zining o'ziga xos nuqtai nazarini taklif etgan. Zero, "Go'zallik – bu tabiat va jamiyatdagi estetik ong va faoliyat asosida vujudga keladigan subyektning voqelikni idrok etish qobiliyatidir"[1]. Aslida esa, go'zallik va axloqiy fazilatlarini qanday qilib bir-biriga bog'lash mumkinligi bu masalaning markazida yotadi. Adabiyotlarda go'zallik, ko'pincha tashqi ko'rinish bilan cheklanadi, lekin uning ichki go'zallik bilan chambarchas aloqasi borligi ko'rsatiladi.

Birinchi navbatda, Platonning asarlaridagi go'zallikning haqiqiy mohiyati axloqiy yuksalish bilan chambarchas bog'langan. Platon, go'zallikni nafaqat estetik tajriba sifatida, balki axloqiy tozalikka olib boruvchi ma'naviy fazilat sifatida ko'rgan. U, inson dangasalikdan xoli, haqiqiy bilimga ega bo'lishi va go'zallikni, axloq bilan birga qabul qilishi zarurligini ta'kidlaydi. Platonning muhim fikrlaridan biri shuki, go'zallikning haqiqiy namoyon bo'lishi faqat axloqiy yuksaklik va ruhiy rivojlanish orqali mumkin [2].

Aristotel esa "Nikomax etikasi" asarida axloqiy qadriyatlarni go'zallik bilan bog'lab, insonning ichki go'zalligining jamiyatda yuqori baholanishi zarurligini ta'kidlaydi. U go'zallik va axloqni bir butun sifatida ko'rib, ularning o'zaro uyg'unligini insonning yuksak axloqiy fazilatlar va odob-axloq meyorlariga rioya qilishi bilan erishishga bo'lgan yo'l sifatida ko'radi [3;89]. Shu nuqtai nazardan, go'zallik va axloqning uyg'unligi, jamiyatda etika va estetik qadriyatlar asosida insonning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Immanuel Kantning estetik va axloqiy qadriyatlarni o'zaro bog'lashga oid fikrlari ham ahamiyatli. Uning "Axloq metafizikasining asoslari" asarida go'zallikni estetik idrok orqali

baholashning subyektivligini ta'kidlar ekan, u shu bilan birga axloqiy qadriyatlarining ham insoniyat uchun umumiy va aqliy meyorlarga asoslanganligini ko'rsatgan. Kantning nazariyasi bo'yicha, go'zallikni anglashda insonning ichki axloqi va yuksak meyorlariga bo'lgan rioya etishi muhim ahamiyatga ega [4].

XX asrda esa Marta Nussbaum va Alasdair Makintre [5] kabi zamonaviy faylasuflar, axloqiy fazilatlar va go'zallik o'rtasidagi bog'liqlikni yana bir bor yoritib, insoniyatning o'z axloqiy meyorlariga asoslangan estetik tushunchasini rivojlantirgan. Nussbaum, xususan, axloqiy qadriyatlarini estetik ta'lim bilan uyg'unlashtirish va go'zallikning inson ruhidagi ta'sirini tahlil qilishga katta e'tibor qaratgan [6].

Bundan tashqari, psixologiya va sotsiologiya sohalaridagi tadqiqotlar ham go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi aloqani tahlil qilgan. Erik Erikson [7] va Abraham Maslouning shaxsiy rivojlanish nazariyalari go'zallik va axloqiy qadriyatlarining qanday qilib bir-birini to'ldirishi va ijtimoiy hayotda qanday ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Maslouning ierarxik ehtiyojlar nazariyasida, uning yuqori pog'onalaridan biri insonning o'zining ma'naviy va axloqiy yuksalishiga qaratilgan ehtiyojlar bilan bog'liqdir. Bu, o'z navbatida, go'zallik va axloqning uyg'unligi orqali erishiladi [8].

Shu bilan birga, R.Sadikovaning "Yoshlar axloqiy-estetik madaniyat kamoloti" nomli maqolasida tarbiyaviylilik – axloqiy va estetik madaniyatning ustuvor vazifalaridan biri inson hissiyotlariga ta'sir qilish, estetik kechinmalar uyg'otish va hu orqali ezgulikni yovuzlikdan farqlay bilish ko'nikmasini shakllantirish omillari tahlil qilingan [9;170].

Shu nuqtai nazardan, go'zallik va axloqiy qadriyatlarining uyg'unligi nafaqat falsafiy va estetik masala bo'lib qolmay, balki jamiyatning axloqiy meyorlarini shakllantiruvchi muhim omil hisoblanadi. Adabiyotlar sharhi go'zal bo'lish va axloqiy fazilatlarining o'zaro bog'liqligini yanada chuqurroq tushunish uchun muhim asos yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu ilmiy maqola doirasida inson go'zalligi va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlikni o'rganish uchun bir qator metodologik yondashuvlar qo'llaniladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi aloqalarni tahlil qilish, ularning bir-birini qanday to'ldirishi va uyg'unlashishi, shuningdek, bu uyg'unlikning shaxsiy va ijtimoiy hayotdagi ahamiyatini aniqlashdir. Tadqiqot metodologiyasi bir necha asosiy yondashuvlarga asoslanadi:

Tadqiqotda insonlarning go'zallik va axloqiy qadriyatlar haqidagi shaxsiy fikrlarini o'rganish uchun so'rovnoma va intervyyular o'tkaziladi. Bu metod yordamida ishtirokchilarning go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi aloqalarga bo'lgan qarashlari, ularning shaxsiy tajribalari va fikrlari o'rganiladi. So'rovnoma va intervyyular yordamida ijtimoiy guruhlarining go'zallik va axloqiy qadriyatlarini qanday qabul qilishini va bu qadriyatlarini o'z hayotlariga qanday tatbiq etayotganini tahlil qilish mumkin bo'ladi.

Tadqiqotda yuqoridagi metodlarni birgalikda qo'llash orqali, go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi aloqalarni turli nuqtai nazardan chuqur tahlil qilish mumkin. Har bir metodning o'ziga xos afzalliklari bo'lib, ular yordamida har tomonlama va aniq natijalarga erishish mumkin.

Tadqiqotning metodologiyasi, go'zallik va axloqiy qadriyatlarining uyg'unligi va bu uyg'unlikning jamiyatdagi o'rni haqida chuqur tushuncha hosil qilishni maqsad qilgan.

Tahlil va natijalar. Ushbu ilmiy tadqiqotda inson go'zalligi va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlikni o'rganish maqsadida olib borilgan tahlillar bir nechta asosiy jihatlarini ko'rsatdi. Tadqiqotning asosiy yondashuvi go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi aloqalarni aniqlash va ularning ijtimoiy,

psixologik hamda madaniy kontekstdagi o'zaro ta'sirini o'rganishga qaratildi. Tadqiqotning asosiy natijalari quyidagi yo'nalishlar bo'yicha tahlil qilindi:

Ijtimoiy tahlil jarayonida, ishtirokchilarning go'zallik va axloqiy qadriyatlarini qanday qabul qilishlari, ularning ijtimoiy normativlar va madaniy qadriyatlarga bog'liq ekanligi aniqlandi. Jamiyatdagi estetik va axloqiy meyorlarga rioya qiluvchi shaxslar ko'proq ijtimoiy qadrlanishi va hurmatga sazovor bo'lishi mumkin. Ijtimoiy so'rovlar shuni ko'rsatdiki, go'zallik ko'pincha tashqi ko'rinish bilan bog'lanadi, ammo axloqiy qadriyatlar, xususan, adolat, hurmat va mehr-muhabbat kabi fazilatlar, jamiyat tomonidan yuqori baholanadi. Shuningdek, ijtimoiy normativlar go'zallik va axloqiy qadriyatlarining bir-biriga mosligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqotda estetik va axloqiy qadriyatlarining o'zaro bog'liqligi haqida ilgari ilgari surilgan nazariyalar va falsafiy qarashlarga tayangan holda, amaliy tahlil o'tkazildi. Estetik qadriyatlar faqat tashqi go'zallik bilan bog'liq emas, balki insonning ichki go'zalligi, ya'ni axloqiy ideal va ma'naviy yuksalish bilan ham chambarchas aloqadordir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, go'zallikning haqiqiy namoyon bo'lishi axloqiy qadriyatlarining yuksalishi bilan bog'liqdir. YA'ni, insonning tashqi go'zalligi, uning ichki yuksak axloqiy fazilatlarini bilan uyg'unlashganda, haqiqiy go'zallik paydo bo'ladi.

Tadqiqotning so'rovnoma va intervyyu metodlari orqali olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, ko'pchilik insonlar uchun go'zallikning ichki jihatlari (axloqiy fazilatlar, samimiyat, adolat) tashqi go'zallikdan ko'ra ahamiyatliroqdir. Shuningdek, axloqiy qadriyatlar, shaxsning jamiyatdagi o'rni va uning o'zaro munosabatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu natijalar go'zallik va axloqiy qadriyatlarining bir-birini to'ldirishi, balki ularning uyg'unligi odamlarning ijtimoiy muvaffaqiyatlari va baxtli hayotlariga yordam berishini ko'rsatadi.

Umuman, tadqiqot natijalari go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasida chuqur bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi. Go'zallik faqat tashqi ko'rinish bilan cheklanmaydi, balki uning haqiqiy ifodasi ichki fazilatlar va axloqiy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liqdir.

Xulosa va takliflar. Ushbu ilmiy tadqiqotda inson go'zalligi va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlik masalasi keng ko'lamda tahlil qilindi. Tadqiqotning asosiy natijalariga ko'ra, go'zallik faqat tashqi ko'rinish bilan bog'liq emas, balki uning haqiqiy mohiyati ichki axloqiy fazilatlar, ya'ni insonning samimiyligi, adolati, mehribonligi va halolligi bilan chambarchas bog'liqdir. Go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlik nafaqat shaxsiy rivojlanishda, balki jamiyatdagi ijtimoiy meyorlar, qadriyatlar va normativlar shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Zero, "Ma'naviyat tizimidagi ijtimoiy hodisalarning axloq bilan munosabatlarini mana shu qisqacha tarzda ko'rib chiqishimizning o'ziyoq bizda axloqning o'mi haqida aniq tasavvur uyg'otadi. Shu narsa ayonki, axloq mazkur ijtimoiy hodisalar markazida turadi. U nafaqat markaziy ijtimoiy hodisa, balki boshqa ijtimoiy hodisalarni harakatlantiruvchi ma'naviy kuch sifatida namoyon bo'ladi"[10].

Tadqiqotda olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi bog'liqlikning psixologik va ijtimoiy o'lchamlari alohida e'tiborga loyiqdir. Ishtirokchilarning aksariyati go'zallikni faqat tashqi ko'rinish bilan emas, balki uning ichki sifatlari bilan ham baholashadi. Axloqiy qadriyatlar, insonlarning shaxsiy va ijtimoiy hayotida go'zallikni shakllantirishda va uning to'liq namoyon bo'lishida muhim ahamiyatga ega. Jamiyatda go'zallik va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlik shaxsning ijtimoiy muvaffaqiyatlariga va uning jamiyatdagi o'rniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR

1. G'aybullayev O.M. Nafosat falsafasi. Darslik. – Samarqand: "Samarqand davlat chet tiilar instituti" nashriyoti, 2024. – bet 544.
2. Платон. Государство. – М.: "АСТ", 2021. – стр. 448. ISBN 9785170983438.
3. Аристотель. Никомахова этика. – Электронная библиотека "Гражданского общества".: Электронный ресурс, стр. 205. URL:<http://www.civisbook.ru>.
4. Immanuel Kant. Groundwork of the Metaphysics of Morals. (A German-English Edition, edited and translated by Mary Gregor and Jens Timmermann). – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – P. 236. ISBN 978-0-521-51457-6.
5. Blackledge Paul, Knight Kelvin. Virtue and Politics: Alasdair MacIntyre's Revolutionary Aristotelianism. University of Notre Dame Press, 15 June 2011. – P. 31. ISBN 978-0-268-02225-9.

6. Nussbaum, Marta C. *Cultivating Humanity: A Classical Defense of Reform in Liberal Education*. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1997. – P. 352.
7. Capps, Donald. *Erik Erikson's Verbal Portraits: Luther, Gandhi, Einstein, Jesus*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2014. – P. 106. ISBN 978-1-4422-4151-0.
8. Холлифорд С., Уиддет С. Мотивация: Практическое руководство для менеджеров. М.: ГИППО, 2008. – P. 24. ISBN 978-5-98293-087-3.
9. Sadikova R. Yoshlar axloqiy-estetik madaniyat kamoloti. – “Ilm-fan muammolari yosh tadqiqotchilar talqinida” mavzusidagi 7-sonli Respublika ilmiy-onlayn konferensiyasi. 2023. – bet 170-173.
10. Sher, Abdulla. *Axloqshunoslik. Darslik*. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010. – bet 328.